

Uchwała z dnia 20 września 1994 r.
I PZP 37/94

Przewodniczący SSN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca), Sędziowie
SN: Teresa Flemming-Kulesza, Walerian Sanetra,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Stefana Trautsolta, w sprawie z powództwa Beaty K. przeciwko Towarzystwu Aktywizacji Kulturalnej-Społecznej Szkole Podstawowej w S. o przywrócenie do pracy, odszkodowanie, wydanie świadectwa pracy i opinii, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 20 września 1994 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie postanowieniem z dnia 27 maja 1994 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.

Czy podstawą zatrudnienia nauczyciela nauczającego w szkole społecznej (niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej), do którego z mocy art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3 poz. 19 ze zm.) stosuje się przepisy Karty Nauczyciela, może być:

- a) wyłącznie stosunek pracy, nawiązany zgodnie z art. 10 ust. 1 Karty Nauczyciela na podstawie mianowania lub umowy o pracę,
- b) czy także inne stosunki prawne, poddane reżimowi cywilno-prawnemu, a konkretnie umowa o świadczenie usług podobnych do zlecenia (art. 750 k.c.) ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Dopuszczalne jest zatrudnienie nauczyciela w szkole niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej na podstawie umowy cywilnoprawnej (art. 1 pkt 8 w związku z art. 97 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela - Dz. U. Nr 3, poz. 19 ze zm.).

U z a s a d n i e

Powódka Beata K. w pozwie przeciwko Towarzystwu Aktywizacji Kulturalnej-Społecznej Szkole Podstawowej w S. żądała przywrócenia do pracy na poprzednio zajmowanym stanowisku nauczyciela gry na pianinie i na poprzednich warunkach płacy, zasądzenia odszkodowania w kwocie 20.000.000 zł za czas pozostawania bez pracy od 1 stycznia do 31 sierpnia 1993 r., w okresie wakacji letnich w 1992 r. oraz ferii świątecznych 1991/92, a także zobowiązania strony pozwanej do wydania świadectwa pracy i opinii.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa twierdząc, że zawierała z powódką umowy zlecenia, które nie dały jej statusu pracownika. Ostatnia umowa rozwiązała się wraz z nadejściem ustalonego terminu, zatem roszczenia powódki poza tym, że nie są roszczeniami ze stosunku pracy, są także bezzasadne.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Szczecinie wyrokiem z 2 stycznia 1994 r. oddalił powództwo.

Sąd I instancji ustalił, że powódka jest zatrudniona w Szkole Podstawowej Nr 33 w S. jako nauczyciel wychowania muzycznego w 1/2 etatu na podstawie umowy o pracę na czas nie określony. Ponadto od 1 października 1991 r. podjęła zatrudnienie u strony pozwanej na podstawie umowy zlecenia zobowiązując się nauczać gry na pianinie. Wymiar czasu jej pracy określony został na 8 godzin tygodniowo, a wynagrodzenie miało być płatne miesięcznie po przedstawieniu rachunku. Umowa ta została zawarta na czas od 1

października do 31 grudnia 1991 r. Od 1 stycznia 1992 r. strona pozwana zawierała z powódką umowy zlecenia na czas około miesiąca. Taki stan rzeczy trwał do grudnia 1992 r., kiedy strona pozwana zawarła ostatnią umowę zlecenia na czas od 1 do 22 grudnia 1992 r. i już jej nie przedłużyła, informując jednocześnie powódkę, że nie jest zainteresowana kontynuowaniem zleceń. Fakt ten stał się przyczyną wytoczenia powództwa.

Sąd Rejonowy ustalił także, iż w czasie wakacji letnich w 1992 r. nie były zawierane umowy zlecenia, a poza tym, że powódka prowadziła zajęcia muzyki w klasach 0-2 według ustalonego planu lekcji, prowadziła również dziennik lekcyjny i wystawiała oceny. Jej bezpośrednim przełożonym był dyrektor szkoły. Nie miała jednak wychowawstwa i w związku z tym nie prowadziła wywiadówek. Nie posiadała także w pozwanej Szkole akt osobowych. Wynagrodzenie za swoje czynności otrzymywała co miesiąc po przedstawieniu rachunku.

W ocenie Sądu Rejonowego strony łączyła umowa zlecenia, gdyż stosunkowi prawnemu łączącemu strony brak było przede wszystkim cechy ciągłości. Zawierane umowy były także z nazwy umowami zlecenia i były co miesiąc odnawiane. Powódka nie korzystała z urlopów, a strona pozwana nie odprowadzała składki na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie rozpoznając rewizję powódki od wyroku Sądu I instancji uznał, że występuje w sprawie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, które sformułował w postanowieniu z dnia 27 maja 1994 r. i na podstawie art. 391 § 1 k.p.c. przedstawił je Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Sąd Wojewódzki podniósł, że jego wątpliwości wynikają stąd, że ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3, poz. 19 ze zm.) przewiduje zatrudnienie nauczycieli w szkołach i innego rodzaju placówkach wymienionych w art. 1 pkt 1-5 i pkt 8 wyłącznie w ramach stosunku pracy. Podstawę nawiązania tego stosunku stanowi zgodnie z art. 10 ust. 1 mianowanie lub umowa o pracę. Wymieniona ustawa nie zawiera natomiast przepisów przewidujących możliwość zatrudnienia na podstawie umów cywilnoprawnych, np. umowy zlecenia. Jednak art. 3 pkt 1 Karty Nauczyciela stanowi, że ilekroć w ustawie mowa o nauczycielach bez bliższego określenia, rozumie się przez to tylko nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w szkołach i placówkach wymienionych w pkt 1-5, a więc art. 3 pkt 1 pomija nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, tj. takich, jak powódka. Mogłoby to oznaczać, że w stosunku do tych nauczycieli nie ma zastosowania art. 10 ust. 1 Karty Nauczyciela przewidujący mianowanie i umowę o pracę jako podstawę nawiązania stosunku pracy. Takie stanowisko nasuwa jednak wątpliwość, czy zamiarem ustawodawcy było wyłączenie nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych spod działania wielu przepisów Karty Nauczyciela, tym bardziej że wprowadzenie tej kategorii nauczycieli ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425) i wymienienie ich w pkt 8 art. 1 Karty Nauczyciela oznacza, że podlegają oni ustawie, tak jak nauczyciele szkół publicznych. Skoro przy tym w Kartie Nauczyciela nie ma przepisów wskazujących na możliwość wykonywania pracy nauczycielskiej na podstawie umów cywilnoprawnych, zdaniem Sądu Wojewódzkiego należałoby przyjąć, że z nauczycielami szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych nie mogą być zawierane umowy cywilnoprawne, np. umowy o świadczenie usług podobnych do zlecenia. Z drugiej jednak strony w zmieniających się warunkach ekonomicznych kraju, charakteryzujących się przywracaniem gospodarki rynkowej, należy większe znaczenie niż dotychczas przypisać autonomii woli stron w kształtowaniu przez nie treści umów, co oznaczałoby dopuszczalność zawarcia w przedmiotowej sprawie umowy zlecenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z dniem 25 października 1991 r. weszła w życie ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425), w której nastąpiła kolejna nowelizacja ustawy Karta Nauczyciela. Nowelizacja ta jest dla systemu oświaty istotna, gdyż w art. 82 w związku z art. 85 ust. 1 wprowadziła instytucję szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, a w art. 97 pkt 2 lit. d dodała do art. 1 Karty Nauczyciela punkt 8 stwierdzający, że przepisom ustawy Karta Nauczyciela podlegają także nauczyciele szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych.

Aktualna treść art. 1 Karty Nauczyciela pozwala więc wyodrębnić: - nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych szkół państwowych i samorządowych, nauczycieli i wychowawców placówek leczniczych, leczniczo-wychowawczych, leczniczo-opiekuńczych i innych wskazanych w pkt 1-5, - nauczycieli zatrudnionych w organach administracji państwowej na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych i nauczycieli zatrudnionych w organizacjach społecznych oraz w związkach zawodowych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych, wymienionych w pkt 6-7, a ponadto- nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, określonych w pkt 8.

Analiza przepisów ustawy Karta Nauczyciela dowodzi, że sytuacja prawna każdej z wymienionych grup nauczycieli jest inna.

Przepis art. 3 wymienionej ustawy zawiera wyjaśnienie niektórych pojęć użytych w ustawie. I tak, pkt 1 podaje, że ilekroć w ustawie jest mowa o nauczycielach bez bliższego określenia - rozumie się przez to nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w szkołach i placówkach wymienionych w art. 1 pkt 1-5, natomiast ilekroć w ustawie jest mowa o szkołach bez bliższego określenia - rozumie się przez to szkoły wymienione w art. 1 pkt 1-5.

Lektura dalszych przepisów powyższej ustawy pokazuje, że w zasadzie wszystkie przewidziane w niej instytucje odnoszą się do nauczycieli wskazanych w art. 1 pkt 1-5, gdyż pojęciu "nauczyciel" nie towarzyszą bliższe określenia, które - jak głosi art. 3 pkt 1 - mają wskazywać, że chodzi o inne grupy nauczycieli niż wymienione w art. 1 pkt 1-5. Ponadto, w pkt 1-5 tego artykułu nie ma jakichkolwiek ograniczeń co do zakresu działania ustawy w stosunku do tych nauczycieli. Odmienne zaś cechy wykazuje regulacja dotycząca dwóch pozostałych grup nauczycieli.

Z art. 1 pkt 6-7 Karty Nauczyciela dotyczących nauczycieli zatrudnionych w organach administracji państwowej oraz w organizacjach społecznych i związkowych wynika jednoznacznie, że podlegają oni tej Karcie "w zakresie ustalonym ustawą". Oznacza to, że do tej grupy nauczycieli mają zastosowanie tylko te przepisy Karty Nauczyciela, które zostały wyraźnie w niej wymienione. Tym samym mówiąc o sytuacji prawnej nauczycieli nie wykonujących pracy pedagogicznej (choć na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych), trzeba zawsze mieć na uwadze przepis, który wskazuje zakres działania ustawy wobec nich. Przepisem takim jest art. 95 zamieszczony w Rozdziale 12 Karty Nauczyciela pod nazwą "Przepisy przejściowe i końcowe". Stanowi on, że nauczycielom mianowanym przechodzącym do pracy w organach administracji państwowej lub w organizacjach społecznych oraz w związkach zawodowych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych, przysługują uprawnienia wynikające z art. 30, 31, 33, 46-52, 55, 57-60, 62, 73, 86-89 oraz 100, a ponadto, że powyższe uprawnienia posiadają też nauczyciele, którzy przeszli do pracy w wymienionych wyżej organach i organizacjach przed dniem wejścia w życie ustawy.

Podobną zasadą regulacji posłużył się ustawodawca w odniesieniu do nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, gdyż w pkt 8 art. 1 stwierdził, że owa grupa nauczycieli podlega Karcie Nauczyciela także "w zakresie ustalonym ustawą".

Zatem odpowiedź na pytanie, które przepisy wymienionej Karty mają zastosowanie do nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, należy poszukiwać w treści normy prawnej wyznaczającej zakres stosowania przepisów Karty Nauczyciela w odniesieniu do tej grupy nauczycieli.

Oznacza to, że kluczem do rozwiązania problemu istniejącego w sprawie przedstawionej przez Sąd Wojewódzki nie jest analiza art. 10 ust. 1 oraz ust. 3-5 i art. 3 pkt 1-3 omawianej Karty ani wnioski wypływające z faktu, że nauczyciele szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych wykonują pracę pedagogiczno-dydaktyczną taką jak pozostali "czynni" nauczyciele, ani też cel ustawy zakładający - jak to wynika z jej preambuły - wzmocnienie zawodu nauczycielskiego między innymi przez wprowadzenie mianowania i umowy o pracę na czas nie określony jako podstawy nawiązania stosunku pracy. Kluczem jest treść przepisów składających się na "zakres stosowania ustawy", do którego odwołuje się pkt 8 art. 1.

Z uwag przytoczonych na początku uzasadnienia wynika, że ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425) wprowadziła w art. 82 ust. 1 możliwość zakładania przez osoby prawne lub fizyczne szkół lub placówek niepublicznych. Zgodnie z art. 85 powyższej ustawy, jeżeli szkoła podstawowa niepubliczna jest założona z uwzględnieniem wymagań ustawowych (zgłoszenie szkoły do ewidencji i wpis do ewidencji szkół przez kuratora), przysługują jej uprawnienia szkoły publicznej z dniem rozpoczęcia działalności. Taki właśnie status ma pozwana Szkoła.

Możliwość tworzenia szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych znalazła swoje odzwierciedlenie w podstawowym akcie dotyczącym praw i obowiązków nauczycieli, jakim jest ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela. Pierwsza zmiana - w interesującej w sprawie kwestii - polega na dodaniu do art. 1 Karty Nauczyciela punktu 8, który pozwala objąć przepisami tej Karty nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych. Jest to jednak możliwe tylko "w zakresie ustalonym ustawą" (art. 97 - pkt 2 lit. d ustawy o systemie oświaty). Druga zmiana dotyczy art. 97 Karty Nauczyciela. Polega ona na oznaczeniu dotychczasowej treści jak ustępu 1 i dodaniu (obok ust. 3) ustępu 2 o następującej treści: "Do nauczycieli zatrudnionych w wymiarze nie niższym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, mają zastosowanie przepisy art. 6 ust. 1, art. 46, 50-52, 57, 62, art. 83 ust. 2 i 3, art. 86 i 88-91" (art. 97 pkt 32 lit. b ustawy o systemie oświaty). Tak więc treść art. 97 ust. 2 Karty Nauczyciela wprowadzona przez ustawę o systemie oświaty wyznacza zakres stosowania przepisów tej Karty do nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych.

Wśród przepisów wymienionych w art. 97 ust. 2 Karty Nauczyciela, jako odnoszących się do omawianej grupy nauczycieli, nie ma art. 10 określającego podstawy zatrudniania nauczycieli, stanowiącego w ust. 1, że stosunek pracy z nauczycielem nawiązuje się na podstawie mianowania lub umowy o pracę, a w ust. 3 i 4 przewidującego odstępstwa od reguły mianowania i przypadki, w których dopuszczalne jest zawarcie z nauczycielem umowy o pracę na czas określony. Z regulacji zawartej w art. 1 pkt 8 i w art. 97 ust. 2 Karty Nauczyciela płynie zatem wniosek, że z nauczycielami szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych mogą być zawierane inne umowy niż przewidziane w kodeksie pracy, w szczególności umowy o świadczenie usług podobnych do zlecenia (art. 750 k.c.). Podstawą zatrudnienia tej grupy nauczycieli nie musi być bowiem stosunek pracy oparty na mianowaniu lub umowie o pracę (na czas nie określony lub określony).

Z tego względu Sąd Najwyższy podjął uchwałę, według której dopuszczalne jest zatrudnienie nauczyciela w szkole niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej na podstawie umowy cywilnoprawnej (art. 1 pkt 8 w związku z art. 97 ust. 2 Karty Nauczyciela).

Powyższe stanowisko jest zgodne z poglądem prokuratora przedstawionym na rozprawie przed Sądem Najwyższym dnia 20 września 1994 r., oraz ze stanowiskiem Ministerstwa Edukacji Narodowej zawartym w piśmie Nr DOK - WZP -1032 - 199 - MK/94 z dnia 16 września 1994 r., złożonym do akt sprawy.

=====